

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 3/2009 rd

**Regeringens proposition med förslag till lag om
premiebaserade tilläggspensionsarrangemang
vid pensionsstiftelser och pensionskassor samt
till vissa lagar som har samband med den**

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 15 oktober 2008 en proposition med förslag till lag om premiebaserade tilläggspensionsarrangemang vid pensionsstiftelser och pensionskassor samt till vissa lagar som har samband med den (RP 152/2008 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överdirektör Tarmo Pukkila och regeringsråd Pia Jokinen, social- och hälsovårdsministeriet
- lagstiftningsråd Erkki Rajaniemi, justitieministeriet
- konsultativ tjänsteman Jukka Vanhanen och finansråd Urpo Hautala, finansministeriet

- utredningschef Arttu Juuti, Konkurrensverket
- chefsjurist Markku Sorvari, Försäkringsinspektionen
- livförsäkringsexpert Piritta Poikonen, Finansbranschens Centralförbund
- verkställande direktör Jouko Bergius, Pensionsstiftelseföreningen — PSF rf
- chefsjurist Harri Isokoski, Konsumenternas försäkringsbyrå
- specialrådgivare Johan Åström, Finlands Näringsliv
- biträdande direktör Kaija Kallinen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- arbetsmarknadsombud Merja Hirvonen, Företagarna i Finland.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av jämställdhetsombudsmannen och Akava.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en lag om premiebaserade tilläggspensionsarrangemang vid pensionsstiftelser och pensionskassor. Också pensionsstiftelser och pensionskassor ska kunna tillhandahålla premiebaserade tilläggspensionsarrangemang och erbjuda dödsfallsskydd i anknytning till dem. Syftet är att pensionsstiftelser och pensionskassor ska ha samma konkurrensvillkor som livförsäkringsbolag och utländska aktörer.

I den föreslagna lagen anges vad som avses med premiebaserade tilläggspensioner och med övriga anknyttande begrepp. Där anges också minimikraven på premiebaserade tilläggspensionsarrangemang.

En pensionsstiftelse ska kunna grundas inte bara av en arbetsgivare utan också gemensamt av arbetsgivaren och de försäkrade.

En pensionsstiftelse enligt lagen om pensionsstiftelser och en pensionskassa enligt lagen om försäkringskassor ska kunna bedriva premiebaserad tilläggpensionsverksamhet. De premiebaserade tilläggpensionsarrangemangen bygger på den gällande lagen om pensionsstiftelser och den gällande lagen om försäkringskassor.

Både nya och befintliga pensionsstiftelser och pensionskassor ska kunna bedriva tilläggpensionsverksamhet. Men en och samma pensionsstiftelse eller pensionskassa får inte tillhand-

hålla både lagfäst pensionsskydd och premiebaserat tilläggsskydd.

Regeringen föreslår vidare sådana ändringar i lagen om pensionsstiftelser och lagen om försäkringskassor att kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut på pensionsstiftelsernas och pensionskassornas kapitalbas tillgodoses i det fall att pensionsstiftelsen eller pensionskassan själv svarar för risker med den försäkrades arbetsförmåga och livslängd.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2009.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Pensionsstiftelser och pensionskassor kan i detta nu åta sig förmånsbaserade kollektiva tilläggpensionsarrangemang som kompletterar det lagfästa pensionsskyddet. Regeringen föreslår att pensionsstiftelser och pensionskassor också ska kunna införa premiebaserade tilläggpensioner och erbjuda dödsfallsskydd i anknytning till dem. För tillfället erbjuds premiebaserade tilläggpensioner endast av livförsäkringsbolag och utländska aktörer. Utskottet ser det som fullt motiverat att pensionsstiftelser och pensionskassor i detta hänseende tillförsäkras samma konkurrensvillkor som livförsäkringsbolag och utländska aktörer.

Premiebaserad tilläggpension

Genom tilläggpensioner kan arbetsgivaren göra arbetsplatsen mer attraktiv och binda upp de anställda. För de anställda betyder tilläggpensionen ett pensionsskydd som kompletterar den lagfästa pensionen. Samtidigt ger den nya möjligheten till tilläggpension fler alternativ för långsiktigt sparande.

Lagförslaget syftar till att ange vissa minimibestämmelser om att vad som ingår i det premiebaserade tilläggpensionsskyddet. I pensionsstiftelsens eller pensionskassans stadgar ska det ingå bestämmelser bl.a. om vilka förmånstagare som hör till verksamhetskretsen, hur man från-

träder arrangementet, grunderna för att fastställa premieandelar, påföljderna för betalningsförsømmelser, rätten att avbryta betalningen av premier och rätten till fribrev. Bestämmelsen anger i praktiken vad pensionsarrangementet går ut på.

I systemet med premiebaserade tilläggpensioner bestäms nivån på pensionen eller någon annan förmån utifrån de medel som influtit genom försäkringspremier och avkastningen på dem minus förvaltningskostnader. Skillnaden mot en förmånsbaserad pension är att nivån på pensioner i det förmånsbaserade systemet har lagts fast i förväg, och då spelar fondering och solvens en central roll för systemets hållbarhet. I ett premiebaserat system spelar konjunkturerna en väsentligt större roll än i ett förmånsbaserat system.

I ett premiebaserat system kan en nivå på förmånen variera beroende på hur väl eller dåligt anstalten eller den försäkrade har valt sina investeringsobjekt och till hur låga kostnader investeringarna har administrerats. Den försäkrade bär risken för nivån på pensionen. Systemet innebär ingen risk för det finansierande företaget, eftersom den förmån som man får ut i ett givet ögonblick alltid är en summa som bestäms på ovan beskrivet sätt och arrangementet inte ger upphov till oförutsedda kostnader i efterhand. Både arbetsgivaren och arbetstagaren kan betala försäkringspremier enligt godtagna regler.

Rätt till influtna medel

Enligt det föreslagna 10 § 1 mom. ska den försäkrade inte ha rätt till fribrev, dvs. pensionsfondens tillgångar, om han eller hon upphör att vara delaktig i arrangemanget. Anställda upphör att vara delaktiga i ett tilläggspensionsarrangemang till exempel när det övergår i en annan arbetsgivares tjänst eller övergår till sådana uppgifter i samma arbetsgivares tjänst som inte ger tilläggspensionsskydd. En pensionsstiftelse eller pensionskassa kan ändå i sina stadgar bestämma på ett annat sätt om rätten till fribrev. Om en anställd avlider före pensionstillfället, kommer pensionstillgångarna i det premiebaserade systemet de övriga försäkrade inom arrangemanget till godo, utom när arrangemanget är förenat med ett förmånsbaserat dödsfallsskydd som motsvarar besparingarna.

Men om en försäkrad frånträder systemet före pensionsfallet har han eller hon utifrån 10 § 2 mom. alltid rätt till åtminstone den andel av de influtna medlen som motsvarar hans eller hennes egna premieandelar. Behovet att lagstifta om rätten till fribrev motsvarande vars och ens egna premieandelar motiveras i propositionen med grundlagsutskottets ställningstaganden. Social- och hälsovårdsutskottet tar inte i övrigt ställning till motiven men konstaterar att det skydd för premieandelar som avses i bestämmelsen enligt dess uppfattning inte är identiskt med de lagstiftningssituationer som grundlagsutskottet har tagit ställning till när det definierat egendoms-skyddet i fråga om intjänad pension. Utskottet påpekar att också betalda premier kan gå förlo-
rade om investeringarna sjunker i värde.

Bakgrund

När riksdagen godkände genomförandet av Europaparlamentets och rådet direktiv 2003/41/EG om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (RP 156/2005 rd), nedan tjänstepensionsdirektivet, förusatte den att regeringen med det snaraste bereder en genomgripande reform av lagstiftningen om pensionsfonder så att den tryggar de försäkrades och arbetsgivarnas rättigheter och skyldigheter, fungerar väl och är internationellt konkurrenskraftig. Ett av målen

ska vara att tillåta premiebaserad tilläggspension i egna tjänstepensionsinstitut som inrättats av arbetsgivaren, en arbetsgivargrupp eller något annat kollektiv (RSk 34/2006 rd).

Riksdagen förutsatte också att riksdagen får 2006 en proposition om den genomgripande reformen. I september 2006 meddelade social- och hälsovårdsministeriet riksdagen att propositionen kommer att lämnas senast den 30 juni 2007. I stället för en genomgripande reform föreslår regeringen nu en särslag om premiebaserat tilläggspensionsskydd i pensionsstiftelser och pensionskassor. Antingen lagen om pensionsstiftelser eller lagen om försäkringskassor kommer att tillämpas på systemet. Lagarna är till många delar föråldrade och därför svårbegripligt tillämpbara på lagförslaget. Lagförslaget innehåller i själva verket flera brister som delvis beror på den föråldrade lagstiftningen. Utskottet föreslår korrigeringar på dessa punkter.

Skyldighet att lämna upplysningar, åtaganden och rättsmedel

De försäkrade bör ha lika villkor oavsett om arbetsgivaren ordnar med tilläggspensionsskydd i en pensionsstiftelse, pensionskassa eller ett livförsäkringsbolag, understryker utskottet. En betydande brist i lagförslaget är att de försäkrade får sämre villkor när en pensionsstiftelse eller en pensionskassa tar över tilläggspensionen än när arbetsgivaren tecknar den i ett livförsäkringsbolag. Lagförslaget reglerar pensionsstiftelsernas och pensionskassornas skyldighet att lämna upplysningar, åtaganden och rättsmedel bristfälligt. Utskottet föreslår kompletteringar.

I fråga om rätten för arbetstagare som hör eller kommer att höra till tilläggspensionssystemet och för personer med fribrev hänvisas det till lagen om pensionsstiftelser och lagen om försäkringskassor när det gäller rätten att få upplysningar. Enligt dessa två lagar är skyldigheten uppfylld när stagdarna har levererats till den som ber om information. I det premiebaserade systemet där det till stor del är arbetsgivaren som bär ansvaret för kostnaderna och risken är den föreslagna modellen fullständigt otillräcklig. Utskottet föreslår nya bestämmelser om skyldighet

för pensionsstiftelser och pensionskassor att lämna information.

I lagen om pensionsstiftelser och lagen om pensionskassor är också bestämmelserna om stiftelsernas och kassornas ansvar gentemot sina pensionstagare bristfälliga. De nuvarande bestämmelserna gäller bara personligt skadeståndsansvar av oaktsamhet för dem som arbetar för en pensionsstiftelse eller en pensionskassa. Bristfälliga ansvarsbestämmelser spelar en stor roll om en arbetstagare får felaktiga, bristfälliga eller vilseledande information om sin pensionsrätt eller den intjänade pensionen. Utskottet föreslår att lagen får bestämmelser om ansvar för bristfälliga och felaktiga uppgifter.

Enligt lagen om försäkringsavtal ska den försäkrade i ersättningsbeslutet eller i något annat försäkringsbeslut informeras om tillgängliga rättsmedel, alltså i det läget när det kan uppkomma ett behov av att anlita rättsmedel. I lagen om försäkringsstiftelser och lagen om försäkringskassor räcker det med att informationen finns i deras stadgar. Arbetstagarna får större ansvar och skyldigheter i det premiebaserade tilläggs-pensionssystemet. Därför är det viktigt att de tillgängliga rättsmedlen läggs fast i lag. Utskottet föreslår att lagen kompletteras med bestämmelser om att information som ska lämnas om tillgängliga rättsmedel och om besvärstider och forum.

Beskattning

I systemet ingår en del skatterättsliga frågor som i avgörande grad påverkar substansen i systemet, men de har inte utretts ordentligt. Pensionsförsäkringar är produkter som i princip fritt kan omformuleras. Ändå är det skattebestämmelserna som i stor utsträckning bestämmer hur de utformas.

Enligt 7 § i det första lagförslaget ska det vara frivilligt för arbetstagare att gå med i och utträda ur pensionssystemet. På den punkten kan varken stiftelsernas eller kassornas stadgar föreskriva någonting annat. Problemet är att de mekanismer som arbetstagare kan gå med i och ut ur frivilligt skattemässigt inte kan betraktas som kollektiva tilläggs-pensionssystem. I så fall skulle

den pensionsavgift som arbetsgivaren betalar betraktas som skattepliktig inkomst och den pensionspremie som arbetstagaren betalar inte vara avdragsgill i beskattningen. Dessutom strider det entydigt mot det kollektiva systemet att arbetsgivaren ska ha rätt att förbjuda arbetstagare att gå med i systemet.

I skattelagstiftningen avser ett kollektivt tilläggs-pensionsskydd att arbetsgivaren ordnar med frivilligt tilläggs-pensionsskydd för en personkrets bestående av arbetstagare och att personkretsen i pensionsskyddet definieras gruppvis på grund av bransch eller något annat likande kriterium. Skyddet gäller inte namngivna eller individuellt definierade personer. Det viktiga är att gruppen läggs fast på objektiva grunder och att alla arbetstagare som uppfyller kriterierna på grupp ingår i pensionsskyddet. Enligt 96 a § i inkomstskattelagen har de skattskyldiga rätt att göra avdrag på förvärvsinkomsterna för sina premier för kollektivt tilläggs-pensionsskydd i en pensionsstiftelse, en pensionskassa eller ett försäkringsbolag. Beskattningen blir ogynnsam för arbetstagaren om ett pensionssystem klassas som något annat än ett kollektivt system.

Utskottet föreslår följaktligen att 7 § stryks. Det är inte lämpligt att genom lag styra stiftelserna och kassorna att gå med i ett system som är riskfyllda i skattehänseende och strider mot parternas intressen. Det lönar sig dock alltid för pensionsstiftelserna och pensionskassorna, liksom också för försäkringsbolagen, att ta reda på om systemet stämmer överens med skattelagstiftningen för att ingen ska utsättas för dubbelbeskattning. När systemet är utformat för att uppfylla kraven i 96 a § i inkomstskattelagen betraktas arbetsgivarens pensionsavgifter inte som skattepliktig inkomst för arbetstagaren och arbetstagaren kan göra avdrag för sina premier i beskattningen av förvärvsinkomster. Ett kriterium för avdragsrätten är dock att pensionen börjar betalas ut som ålderspension tidigast när den försäkrade har fyllt 60 år. Arbetsgivarens avgifter är också då avdragsgilla i beskattningen.

Enligt motiven till propositionen är skattesubventionens effekt på statens skatteinkomster be-

roende av om den nya premiebaserade tilläggs-pensionen ger upphov till nytt sparande eller om den ersätter tidigare sparande. Regeringen bedömer att tilläggs-pensionerna kan minska annat långtidssparande och att effekten i så fall främst gäller individuellt sparande för pensionsförsäkring. I sådana fall är effekterna på skatteinkomsterna minimala.

Man kan räkna med att åtminstone en del av arbetstagarna använder sitt pensionssparande till att tidigare lägga pensioneringen, anser regeringen. Med avseende på målen med pensionspolitiken vore det befogat att i vilken omfattning man ska satsa på pensionssystem som uppmuntrar arbetstagare att sluta jobba vid allt yngre ålder, anser utskottet.

Ytterligare beredning

De delar av lagtexten som nu kommer att rättas till borde ha utretts grundligare vid beredningen och social- och hälsovårdsministeriet skulle ha försäkrat sig bättre om god lagstiftningskvalitet innan propositionen lämnades till riksdagen.

Med en lång rad ändringar föreslår utskottet att lagförslagen godkänns, men anser samtidigt att social- och hälsovårdsministeriet snabbt bör ta itu med beredningen av den nya lag om pensionsfonder som riksdagen förutsatte få redan 2006. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande*).

I propositionen motiveras lagstiftningen om premiebaserad tilläggs-pension i första hand med konkurrensaspekter. Det primära målet är att skapa lika villkor för pensionsstiftelserna och pensionskassorna att tillsammans med andra tillhandahålla tilläggs-pension. Utskottet påpekar att konkurrensfrågorna i övrigt lyser med sin frånvaro i propositionen. Så behandlas till exempel inte alls möjligheten att lyfta över tilläggs-pensionsskydd från ett försäkringsbolag till en försäkringsstiftelse eller en försäkringskassa. Utskottet vill här peka på sitt uttalande om förbättrade konkurrensmöjligheter på lika villkor (ShUB 52/2002 rd). Också statsminister Matti Vanhanens andra regering räknar i sitt program med att stimulera konkurrensen inom arbetspensionsområdet utifrån en utredning som social-

och hälsovårdsministeriet gjorde 2006. Det är viktigt att vi i fortsättningen ser till att lagstiftningen förbättras för att trygga verksamheten vid de mindre arbetspensionsanstalterna.

Detaljmotivering

1. Lag om premiebaserade tilläggs-pensionsarrangemang vid pensionsstiftelser och pensionskassor

4 §. Definitioner. I 4 punkten definieras fondanknutna tilläggs-pensionsarrangemang så att ett arrangemang ska anses vara fondanknutet när den försäkrade själv har rätt att bestämma placeringsobjekt. En sådan definition innebär bl.a. att bestämmelserna i de föreslagna 14 § om täckning av ansvarsskulden och 15 § om separat täckning bara kommer att tillämpas på arrangemang där den försäkrade bestämmer placeringsobjekten. Detta har emellertid inte varit avsikten.

Fondanknuten betyder enligt gängse praxis att beloppet av besparingar eller förmåner beror på de valda placeringsobjektens värdeutveckling. Detta gäller oberoende av vem som bestämmer hur medlen ska placeras. Utskottet föreslår därför att definitionen ändras i enlighet med 15 § i lagen om försäkringsklasser, dvs. så att fondanknytningen inte definieras utifrån vem som bestämmer om placeringen, utan i stället beror på hur förmånerna har bundits till hur placeringsobjektens värde utvecklas.

7 §. Frivilliga arrangemang. Utskottet föreslår att denna paragraf ska utgå, eftersom en tvingande bestämmelse som ger den arbetstagare som så önskar möjlighet att ansluta sig till och frånträda ett pensionsarrangemang innebär att det inte rör sig om kollektiva pensionsordningar. Med andra ord skulle bestämmelsen inte uppfylla kraven i 96 a § i inkomstskattelagen på att arrangemang i fråga ska vara kollektivt ordnat och därmed blir den skattemässiga behandlingen ofördelaktig för arbetstagaren. Utskottet påpekar att regeringen i paragrafrubriken och dessutom i motiven inte har använt begreppet frivilligt pensions-

arrangemang i dess traditionella betydelse. Den vedertagna betydelsen när man talar om frivilligt tilläggspensionsskydd är frivillighet sett ur arbetsgivarens synvinkel till skillnad från den lagstadgade obligatoriska arbetspensionen.

8 §. *Innehållet i ett arrangemang.* Här ingår dispositiva bestämmelser som gör det möjligt att utforma tilläggspensionen så att det finns risk för att arrangemanget inte längre ligger i linje med 96 a § i inkomstskattelagen. Därmed blir den skattemässiga behandlingen beroende av det faktiska förfarings sättet.

Utskottet föreslår att paragrafen ändras för att det inte i fullt så stor utsträckning ska kunna styra pensionsstiftelser och pensionskassor så att de i strid med parternas intressen i sina stadgar tar in skattemässigt riskabla villkor. Således föreslås att 3 och 9 punkten utgår och vidare för klarhets skull att uttrycken i 2, 4, 6 och 7 punkten i förekommande fall uttrycks i pluralis och att de som hör till verksamhetskretsen kallas försäkrade. Eftersom utskottet föreslår att 7 § ska utgå, blir 8 § nu 7 §.

10 §. *Information till dem som ansluter sig till ett tilläggspensionsarrangemang (Ny).* Utskottet föreslår här en paragraf som kompletterar de informationsskyldigheter som följer av lagen om pensionsstiftelser och lagen om försäkringskassor. De består närmast av en skyldighet att tillställa de berörda stiftelsens eller kassans stadgar och att på begäran lämna vederbörande vissa uppgifter. Den nya paragrafen innebär att det inte räcker med att skicka stadgarna och lämna ut vissa uppgifter på begäran för att fullgöra informationsskyldigheten inom premiebaserade tilläggspensionsarrangemang. Stadgarna kan vara nog så komplicerade och därmed finns det risk för missförstånd. Dessutom kan det vara oklart i vilken utsträckning stadgarna gäller investeringsrisker. Således utgår utskottet i den nya paragrafen från att den försäkrade också måste kunna få väsentlig information om tilläggspensionsarrangemanget på ett mer lättillgängligt och begripligt sätt. Principen är densamma som i fråga om upplysningsplikten en-

ligt lagen om försäkringsavtal (543/1994). Där emot krävs det inte att de försäkrade personligen ska informeras muntligt. Det räcker med att den försäkrade får skriftligt material i samband med att han eller hon ansluter sig till tilläggspensionsarrangemanget, och att detta material, t.ex. en broschyr, klart och vid behov genom exempel åskådligt presenterar den information som avses i paragrafen.

Enligt 1 mom. ska den försäkrade för det första ges information om pensionsskyddets omfattning och väsentliga begränsningar. Med omfattning avses uppgifter om förmåner, deras storlek eller hur de beräknas och villkor för att få förmånerna. De väsentliga begränsningarna kan också gälla villkoren för att få en förmån. För det andra ska det anges när förmånerna betalas ut och vilka konsekvenser det får om man frånträder arrangemanget, exempelvis om och i vilken mån den försäkrades eller förmånstagarens rätt till pension, andra förmåner eller tilläggspensionsarrangemangets medel kvarstår. Slutligen ska information också lämnas om det som nämns i 7 § 4—8 punkten. Det rör sig om grunderna för fastställande av premieandelarna (4 punkten), påföljderna för betalningsförsummelser (5 punkten), den försäkrades rätt att avbryta premiebetalningen (6 punkten), den försäkrades rätt att välja och byta placeringsobjekt (7 punkten) och möjligheten att överföra influtna medel och deras avkastning till en annan försäkringsanstalt som erbjuder tilläggspensioner (8 punkten).

Den andra meningen i 1 mom. gäller information om investeringen av medlen. Ett premiebaserat tilläggspensionsarrangemang kan byggas upp så att pensionsstiftelsens styrelse och ombudsman eller pensionskassans styrelse och verkställande direktör för de försäkrades och förmånstagarnas räkning beslutar hur medlen ska placeras i enlighet med principerna i en fastställd investeringsplan. Eftersom de försäkrade även då bär risk för investeringarnas värdeutveckling ska de också informeras om investeringsplanen, dvs. enligt vilken policy investeringarna görs, hur de fördelas och vilka risker detta är förknippat med.

Om det är fråga om ett sådant fondanknutet tilläggs pensionsarrangemang där den försäkrade väljer placeringsobjekten, ska information ges om de omständigheter som är viktiga för valet av dessa objekt. Den försäkrade ska informeras om vilka egenskaper de placeringsfonder och andra placeringsobjekt som står till buds har och vilka de största skillnaderna dem emellan är. Och då ska man särskilt beakta hur dessa faktorer inverkar på den eventuella avkastning som de inbetalda medlen genererar. Informationen om de placeringsobjekt som ingår i urvalet ska formuleras så att den försäkrade på grundval av den kan välja ut de objekt som motsvarar hans eller hennes ändamål. Vidare ska information ges om de avgifter och kostnader som är förknippade med placeringsfonderna och om den försäkrades möjligheter att byta placeringsobjekt och vad detta eventuellt kostar.

Den försäkrade ska också upplysas om risker förknippade med placeringsobjekten. Det ska tydligt anges att medel i placeringsfonder och andra placeringsobjekt inte nödvändigtvis ger någon avkastning och att de investerade medlen kan minska och till och med helt gå förlorade.

I 2 mom. finns en hänvisning till de bestämmelser i lagen om pensionsstiftelser och lagen om försäkringskassor som gäller informationskyldighet. Också de ska följas.

För information gäller således också 49 a och 49 b § i lagen om pensionsstiftelser och 84 a och 84 b § i lagen om försäkringskassor.

11 §. Information som ska ges under försäkringsförhållandet (Ny). Utskottet föreslår en paragraf enligt vilken den försäkrade årligen ska få information om intjänade pensionsförmåner och andra faktorer i fråga om tilläggs pensionen som är av uppenbar betydelse för honom eller henne. Av uppenbar betydelse är t.ex. det premiebelopp den försäkrade själv betalat in och, när det gäller fondanknutna tilläggs pensionsarrangemang, särskilt uppgifter om placeringsobjektens värdeutveckling samt belopp och förändringar när det gäller avkastning och kostnader.

Paragrafens andra mening gäller informationsplikt efter försäkringsfall. Inom de premie-

baserade tilläggs pensionsarrangemangen består försäkringsfallet vanligen av att den avtalade pensionsåldern nås, men det kan också vara den försäkrades död, om arrangemanget innehåller dödsfallsskydd. Den som då ska informeras är den som har rätt att kräva utbetalning ur tilläggs pensionsarrangemanget. Det rör sig om förmåntagare, som i praktiken vanligen är den försäkrades nära anhöriga. De ska informeras om exempelvis hur dödsfallsersättningen bestäms och hur man ansöker om ersättning.

Paragrafen motsvarar principerna i 7 § i lagen om försäkringsavtal.

12 §. Information om rättsmedel (Ny). Enligt lagen om pensionsstiftelser och lagen om försäkringskassor ska rättsmedlen anges i stadgarna. Enligt den paragraf som utskottet föreslår ska rättsmedlen framgå också av beslut med anledning av ett försäkringsfall eller andra beslut som gäller tilläggs pensionsarrangemanget. På detta sätt informeras den försäkrade eller förmånstagaren om möjligheten att överklaga beslutet när behov att använda rättsmedel kan uppkomma. Detta motsvarar 8 § i lagen om försäkringsavtal.

13 §. Ansvar för bristfällig eller oriktig information (Ny). Enligt den föreslagna paragrafen ska pensionsstiftelser och pensionskassor ha samma ansvar för uppgifter de lämnar som försäkringsgivaren har enligt 9 § och 76 § 2 mom. i lagen om försäkringsavtal. De bestämmelserna bygger å sin sida på de bestämmelser i bland annat köplagen (355/1987) och konsumentskyddslagen (38/1978) som gäller säljarens ansvar för oriktiga uppgifter i marknadsföringen.

Paragrafens 1 mom. gäller information enligt 10 § 1 mom. som ges när någon ansluter sig till ett premiebaserat tilläggs pensionsarrangemang. Den oriktiga och vilseledande informationen kan också gälla sådant som inte omfattas av informationsplikten enligt 10 § 1 mom.

Bedömningen av vad den försäkrade hade skäl att förmoda ska baseras på objektiva synpunkter. Utgångspunkten för bedömningen ska vara vad en typisk försäkrad med fog kan dra för slutsats i den berörda situationen. Om den för-

säkrade fått fel uppfattning på grund av att han eller hon inte med skälig noggrannhet tagit del av den lämnade informationen, kan den försäkrade inte åberopa denna bestämmelse. Den försäkrade kan inte heller åberopa information som han eller hon visste var oriktig när den gavs.

Bedömningen kan undantagsvis också bygga på subjektiva fakta. Exempelvis kan man beakta om den försäkrades ålder eller andra observerbara orsaker medför bristfällig förmåga att förstå den information som ges. Om den försäkrade däremot har specialkunskaper om t.ex. placeringsverksamhet kan man också beakta vad han eller hon borde ha vetat på grund av dessa kunskaper, även om uppgifterna om placeringsobjekten rent objektivt sett varit vilseledande. Ansvar för bristfällig eller oriktig information förutsätter enligt paragrafen inte oaktsamhet. Den försäkrades pensionsförmåner eller andra rättigheter och skyldigheter enligt arrangemanget kan för den försäkrades del få ett innehåll som inte motsvarar pensionsstiftelsens, pensionskassans eller finansiärens avsikt, trots att ingen inom pensionsanstalten har handlat oaktsamt.

Paragrafens 2 mom. gäller den information som ska ges under försäkringsförhållandet enligt 11 §. Den information som getts kan anses ha påverkat den försäkrades förfarande på det sätt som avses i momentet när denne låter bli att teckna en planerad individuell liv- eller pensionsförsäkring efter att ha fått fel uppgift om de ackumulerade förmånerna enligt tilläggspensionsarrangemanget.

Enligt sista meningen i momentet gäller bestämmelsen dock inte information som pensionsstiftelsen eller pensionskassan efter ett pensionsfall gett om den blivande pensionsförmånen eller någon annan ersättning. Eventuella förhandsuppgifter till den försäkrade eller förmånstagaren om pensionsbeloppet eller dödsfallserättningens storlek påverkar inte stiftelsens eller kassans betalningsskyldighet. Däremot kan skadeståndsansvar komma i fråga om det felaktiga förfarandet har gett upphov till skada för den försäkrade eller förmånstagaren.

20 §. *Tid för väckande av talan och forum (Ny).* Tiden för väckande av talan enligt 1 mom. i den föreslagna paragrafen, dvs. tre år, och tidpunkten för dess början motsvarar vad som sägs i 74 § i lagen om försäkringsavtal. Det centrala i denna bestämmelse är att tiden för väckande av talan kopplas till dels mottagande av skriftligt besked om ersättningsbeslutet, dels skriftligt besked om tidsfristen för väckande av talan.

Bestämmelsen i 2 mom. gäller rätten att välja forum, och den motsvarar i sak 10 kap. 5 § i rättegångsbalken om forum i konsumenttvister (RP 70/2008 rd — RSv 5/2009 rd). Bestämmelsen avses ersätta den nuvarande bestämmelsen i 74 § i lagen om försäkringsavtal om domstolen på kärandens hemort. Det är motiverat att den försäkrade inom ett premiebaserat tilläggspensionsarrangemang har samma rätt som dem med frivilliga pensionsförsäkringar att som forum i tvistemål välja också tingsrätten där han eller hon har hemvist eller sin vanliga vistelseort.

22 (18) §. *Ikraftträdande.* Utskottet föreslår att lagen träder i kraft den 1 april 2009.

2. Lag om ändring av lagen om pensionsstiftelser

Ikraftträdandebestämmelsen. Utskottet föreslår att lagen träder i kraft den 1 april 2009.

Pensionsstiftelser ska uppfylla den föreslagna lagstiftningens soliditetskrav när de föreslagna lagarna träder i kraft. Enligt tjänstepensionsdirektivet kan man ändå nationellt skjuta upp kravet på kompletterande tillgångar utöver avsättningarna (ansvarsskulden) till den 23 september 2010 i fråga om de pensionsinstitut som inte bedriver gränsöverskridande verksamhet.

Utskottet föreslår att ikraftträdandebestämmelsen till lagen om pensionsstiftelser ska innehålla en övergångsbestämmelse som utesluter andra än de pensionsstiftelser som bedriver gränsöverskridande verksamhet från lagens tillämpningsområde i fråga om de avsedda soliditetskraven till och med utgången av den nämnda övergångsperioden.

3. Lag om ändring av lagen om försäkringskassor

83 t §. Två hänvisningar är fel i den föreslagna lagens 83 t §. Hänvisningen till 83 e § i den svenska versionen (83 a § i den finska) ska vara en hänvisning till 83 s §, medan hänvisningen till 83 c § ska vara en hänvisning till 83 a §. Sakinnehållet i 83 t § påverkas inte av detta.

Ikraftträdandebestämmelse. Utskottet föreslår att lagen ska träda i kraft den 1 april 2009.

Pensionkassorna ska uppfylla soliditetskraven enligt den föreslagna lagstiftningen när de föreslagna lagarna träder i kraft. Enligt tjänstepensionsdirektivet kan man ändå nationellt skjuta upp kravet på kompletterande tillgångar utöver avsättningarna (ansvarsskulden) till den 23 september 2010 i fråga om de pensionsinstitut

som inte bedriver gränsöverskridande verksamhet.

Utskottet föreslår att ikraftträdandebestämmelsen till lagen om försäkringskassor ska innehålla en övergångsbestämmelse som utesluter andra än de pensionskassor som bedriver gränsöverskridande verksamhet från lagens tillämpningsområde i fråga om de avsedda soliditetskraven till och med utgången av den nämnda övergångsperioden.

Förslag till beslut

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår således

att lagförslagen godkänns med ändringar och

att ett uttalande godkänns (Utskottets förslag till uttalande).

Utskottets ändringsförslag**1.****Lag****om premiebaserade tilläggpensionsarrangemang vid pensionsstiftelser och pensionskassor**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1—3 §
(Som i RP)

4 §

Definitioner

I denna lag avses med
(1—3 punkten som i RP)
4) *fondanknutet tilläggpensionsarrangemang* ett premiebaserat tilläggpensionsarrangemang där *de förmåner som hör till arrange-*

manget har bundits till hur värdet av vissa placeringsobjekt utvecklas.

5 och 6 §
(Som i RP)

2 kap.

Det premiebaserade tilläggpensionsarrangemangets innehåll

7 §
(Utesl.)

7 (8) §

Innehållet i ett arrangemang

Utöver det som bestäms i lagen om pensionsstiftelser och lagen om försäkringskassor ska stadgarna för ett premiebaserat tilläggspensionsarrangemang innehålla bestämmelser om

- 1) de försäkrade,
- 2) hur de försäkrade kan ansluta sig till och frånträda tilläggspensionsarrangemanget,
- 3) (utesl.)
- 3) (som 4 punkten i RP)
- 4) (5) grunderna för fastställande av premieandelarna för de försäkrade,
- 5) (som 6 punkten i RP)
- 6) (7) rätten för de försäkrade att avbryta betalningen av premier,
- 7) (8) de försäkrades rätt att välja och byta placeringsobjekt medan anställningsförhållandet pågår och efter det att anställningen har upphört,
- 9) (utesl.)
- 8) (som 10 punkten i RP)
- 9) (11) de förmånstagare som har rätt till avtalsenliga förmåner då en försäkrad avlider.

8 och 9 (9 och 10) §
(Som i RP)

10 § (Ny)

Information till dem som ansluter sig till ett tilläggspensionsarrangemang

Då någon ansluter sig till ett premiebaserat tilläggspensionsarrangemang ska pensionsstiftelsen eller pensionskassan se till att han eller hon får information om pensionsskyddets omfattning, väsentliga begränsningar i skyddet, när förmånerna betalas ut, konsekvenserna av att han eller hon frånträder arrangemanget och om det som nämns i 7 § 4—8 punkten. Dessutom ska information ges om den fastställda investeringsplanen eller, när tilläggspensionsarrangemanget är fondanknutet, om omständigheter som är viktiga för valet av placeringsobjekt.

För informationen gäller dessutom 49 a och 49 b § i lagen om pensionsstiftelser och 84 a och 84 b § i lagen om försäkringskassor.

11 § (Ny)

Information som ska ges under försäkringsförhållandet

Den försäkrade ska årligen få uppgifter om intjänade pensionsförmåner och andra faktorer i fråga om tilläggspensionsarrangemanget som är av uppenbar betydelse för honom eller henne. Efter ett försäkringsfall är pensionsstiftelsen eller pensionsskassan skyldig att lämna information till den som har rätt att kräva betalning med stöd av tilläggspensionsarrangemanget.

12 § (Ny)

Information om rättsmedel

Om det inte med hänsyn till omständigheterna är uppenbart onödigt, ska av beslut som ges med anledning av ett försäkringsfall eller annat som gäller tilläggspensionsarrangemanget framgå om och på vilket sätt ärendet kan hänskjutas till domstol, Försäkringsnämnden eller något annat motsvarande organ.

13 § (Ny)

Ansvar för bristfällig eller oriktig information

Om den försäkrade inte fått information enligt 10 § eller har fått oriktig eller vilseledande information om tilläggspensionsarrangemanget, anses arrangemanget vara i kraft till den försäkrades fördel med det innehåll som den försäkrade hade skäl att förmoda utifrån den information han eller hon fått.

Bestämmelserna i 1 mom. gäller på motsvarande sätt om den försäkrade under försäkringsförhållandet fått sådan bristfällig, felaktig eller vilseledande information om pensionsförmånerna eller andra faktorer i fråga om tilläggspensionsarrangemanget som kan anses ha påverkat hans eller hennes förfarande. Detta gäller dock inte information som pensionsstiftelsen eller

pensionskassan efter ett pensionsfall gett om pensionsförmånen eller någon annan ersättning.

3 kap.

**Ansvarsskulden i ett premiebaserat tilläggs-
pensionsarrangemang och täckning av an-
svarsskulden**

14—19 § (11—16) §
(Som i RP)

4 kap.

Särskilda bestämmelser

20 § (Ny)

Tid för väckande av talan samt forum

*Talan med anledning av ett beslut om pen-
sionsförmåner eller annan ersättning eller nå-
got annat beslut som påverkar den försäkrades*

*eller förmånstagarens ställning ska, vid äventyr
av att talerätten går förlorad, väckas inom tre år
efter det att parten fått skriftligt besked om be-
slutet och denna tidsfrist.*

*Talan som den försäkrade eller förmånstaga-
ren väckt mot pensionsstiftelsen eller försäk-
ringskassan i ett ärende enligt 1 mom. kan prö-
vas också vid den tingsrätt inom vars domkrets
den som framställt yrkandet har sitt hemvist el-
ler sin vanliga vistelseort.*

21 (17) §
(Som i RP)

22 (18) §
(Som i RP)

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 april 2009.
(2 mom. som i RP)

2.

Lag

om ändring av lagen om pensionsstiftelser

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 29 december 1995 om pensionsstiftelser (1774/1995) 1 §, 2 § 1 mom. 12 och 13 punkten, 7 § 1 mom., 8 §, 78 § 1 mom. 2 punkten och 102 § 5 mom. av dem 1 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 391/2006 och 1116/2006, 2 § 1 mom. 12 och 13 punkten sådana de lyder i nämnda lag 391/2006 samt 8 § och 102 § 5 mom., sådana de lyder i lag 421/2003, samt

fogas till 2 § 1 mom., sådant det lyder i lag 288/2000 och i nämnda lag 391/2006, en ny 14 punkt och till lagen nya 48 e och 48 f § som följer:

1, 2, 7 och 8 §
(Som i RP)

6 kap.

Pensionsansvaret och täckandet av det samt verksamhetskapitalet48 e, 48 f, 78 och 102 §
(Som i RP)

Denna lag träder i kraft den 1 april 2009.

I det fall att en pensionsstiftelse inte utövar gränsöverskridande verksamhet, tillämpas 48 e § om den kapitalbas som krävs av pensionsstiftelser inte förrän från och med den 23 september 2010. (Nytt)

(3 mom. som 2 mom. i RP)

3.**Lag****om ändring av lagen om försäkringskassor**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 27 november 1992 om försäkringskassor (1164/1992) 1 § 1 mom., 3 § 12 och 13 punkten, samt 111 § 1 mom. 2 punkten, av dem 3 § 12 och 13 punkten sådana de lyder i lag 392/2006 och 111 § 1 mom. 2 punkten sådana de lyder i lag 84/1999, samt*fogas* till 3 §, sådana de lyder i lag 287/2000 och i nämnda lag 392/2006, en ny 14 punkt och till lagen nya 83 s och 83 t §, som följer:1 och 3 §
(Som i RP)

samheten eller en viss nivå på förmånerna, ska inte 83 a § 1 mom. eller 76 § i denna lag tillämpas på tilläggspensionsarrangemanget.

7 kap.

Försäkringspremier ansvarskuld och verksamhetskapital83 s §
(Som i RP)111 §
(Som i RP)

Denna lag träder i kraft den 1 april 2009.

I det fall att en pensionskassa inte utövar gränsöverskridande verksamhet, tillämpas 83 s § om den kapitalbas som krävs av pensionskassor inte förrän från och med den 23 september 2010. (Nytt)

(3 mom. som 2 mom. i RP)

83 t §

Om pensionskassan som avses i 83 s § står för åtagandet att täcka en biometrisk risk eller garanterar en viss avkastning på placeringsverk-

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart bereder en övergripande reform av pensionsfonderna som innefattar nya tilläggs pensionsarrange-

ment, tillgodoser de försäkrades och arbetsgivarnas rättigheter och skyldigheter och tryggar pensionsstiftelsernas och pensionskassornas villkor på lämpligt sätt.

Helsingfors den 17 februari 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Risto Autio /cent
Maria Guzenina-Richardson /sd
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd

Jukka Mäkelä /saml
Håkan Nordman /sv
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /cent
Anni Sinnemäki /gröna
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänt.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

RESERVATION

Motivering

Propositionen svarar inte mot riksdagens vilja
Lagförslagen har arbetats fram vid social- och hälsovårdsministeriet som tjänsteuppdrag och utan trepartsberedning. Arbetsmarknadsorganisationerna och en inofficiell arbetsgrupp utslöts i slutskedet. Enligt organisationerna gick arbetet till så att det aldrig möjliggjorde någon djupare diskussion eller bred analys av detaljerna i propositionen. För att hålla god kvalitet måste beredningen av viktiga lagar utföras i intensivt samarbete mellan olika förvaltningsområden och olika aspekter måste analyseras allsidigt.

Redan utkastet till proposition om premiebaserade tilläggspensioner vid pensionsstiftelser och pensionskassor åsidosätter fullständigt riksdagens vilja. När riksdagen antog lagarna med anknytning till EU:s direktiv om tilläggspensionsfonder (IORP, våren 2006) förutsatte den att regeringen skyndsamt skulle bereda en totalreform av pensionsfondslagstiftningen så att den skulle garantera de försäkrades och arbetsgivarernas rättigheter och intressen, fungera bra och vara internationellt konkurrenskraftig. Riksdagen förutsatte alltså en totalreform, inte bara ett lagförslag om att pensionsstiftelser och pensionskassor ska ha hand om premiebaserade tilläggspensioner.

Enligt sakkunnigutlåtanden beslutade social- och hälsovårdsministeriet med hänvisning till tidsplanen att frångå vissa utvecklingsdugliga utgångsförslag till en lag om tilläggspensionsfonder och en lag om arbetspensionsfonder vid årsskiftet 2007—2008. I verkligheten fördröjdes lagberedningen av plötsliga avbrott och ändringar i avtalade planer.

Ett stort problem med propositionen är att de gamla strukturerna — lagarna om pensionsstiftelser och försäkringskassor — nu också ska omfatta premiebaserade tilläggspensioner, som ur löntagarens synvinkel innebär risker av en helt

annan kaliber än de gamla tilläggspensionerna. Även om det är fråga om ett frivilligt arrangemang kan det vara svårt eller rentav omöjligt för enskilda löntagare att bedöma fördelarna och riskerna på förhand. Propositionen kräver inte att arbetsgivaren ska komma överens eller föra samarbetsförhandlingar med personalen om introduktion av och regler för tilläggspensionsarrangemang. Arbetsgivaren kan införa arrangemangen genom ensidiga åtgärder. IORP-direktivet utgår ändå från att man ska komma överens om tilläggspensionsordningar. Det finns heller inga bestämmelser om premiebaserade tilläggspensionsarrangemang i kollektivavtal eller arbetslagstiftning, så arbetsgivaren kan erbjuda sådana oavsett om arbetstagaren hör till ett fackförbund eller inte. Vad händer om en person mister sina pensionsbesparingar på grund av dåliga investeringar eller dåliga regler?

Arbetstagaren beaktas inte tillräckligt

Tilläggspensionen är en premiebaserad förmån, så den bestäms utifrån försäkringspremierna och nettoavkastningen av placerade premier minus förvaltningsutgifterna. Det är fråga om ett system som bygger på besparingar och startar utan kapital. Därför har äldre arbetstagare ingen nytta av det. Om pensionsstiftelsens eller pensionskassans investeringar går med förlust, kan kapitalet och arbetstagarnas tilläggspensionsskydd i värsta fall gå om intet.

Många viktiga frågor är delegerade till pensionsanstalten. Reglerna för tilläggspensionsarrangemang bestämmer de facto bl.a. hur den försäkrades andel av finansieringen bestäms, om personen har rätt till s.k. fribrev eller överföring och om han eller hon får besluta var pengarna ska investeras. Om arbetstagaren avlider före pensionsåldern får kassan i regel behålla pensionen. Detsamma gäller enligt huvudregeln också om arbetstagaren byter arbetsplats. Likaså är det möjligt att skattemyndigheten tolkar det så att tilläggspensionsskyddet inte har varit kollektivt

och då kan arbetstagaren drabbas av dubbel beskattning.

Propositionen innehåller inte någon heltäckande analys av konsekvenserna för olika kategorier av arbetstagare. Troligen kommer de premiebaserade tilläggspensionsarrangemangen inte att gälla alla arbetstagare utan främst bara privata sektorn och s.k. nyckelpersoner. Löntagarna särbehandlas i fråga om pensionsskydd och anställningsvillkor, eftersom arbetsgivaren får välja ut den personal som ska erbjudas tilläggspensionsarrangemang. Propositionen skapar alltså ojämlikhet mellan arbetstagarna.

Regeringen underlåter också att bedöma konsekvenserna ur jämställdhetsperspektiv. Därför anser jämställdhetsombudsmannen i sitt utlåtande att propositionen inte uppfyller kraven på myndighetsverksamhet i 4 § i jämställdhetslagen.

Att bara vissa arbetstagare ska erbjudas tilläggspensionsarrangemang motiveras med att

tilläggspensionen i framtiden kommer att engagera arbetstagarna och göra jobben mer attraktiva. Åtminstone en del av arbetstagarna väntas använda sina pensionsbesparingar för att gå i pension tidigare. De privata tilläggspensionssystemen gör det lockande att pensionera sig redan som 62-åring, så den föreslagna lagstiftningen står i strid med pensionsreformen eftersom den lagfästa pensionsåldern är 63—68 år. Hellre bör man överväga att t.ex. slå ut avvecklingen av de privata pensionerna över hela livsrytmen. Propositionen kan också riskera arbetsgivarnas villighet att förbättra det lagfästa pensionsskyddet, eftersom en frivillig tilläggspension inte orsakar arbetsgivarna några utgifter alls.

Förslag

Vi föreslår

att lagförslaget förkastas.

Helsingfors den 17 februari 2009

Marjaana Koskinen /sd
Anneli Kiljunen /sd
Satu Taiveaho /sd

Maria Guzenina-Richardson /sd
Erkki Virtanen /vänt